

95/2017

LAUSUNTO LUONNOKSESTA VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖKSEKSI KOSKIEN VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN UUDISTAMISTA

Maakunta-arkkitehti Djupsjöbacka:

Ympäristöministeriö pyytää 8.5.2017 saapuneessa lausuntopyynnössään Pirkanmaan liiton lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi koskien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamista. Lausunto on pyydetty toimittamaan sähköpostitse 30.6.2017 mennessä ministeriön kirjaamoon osoitteella: kirjaamo@ym.fi. Kopio lausunnosta tulee toimittaa word-muodossa myös osoitteeseen: timo.turunen@ym.fi.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää maakunta-, yleis- ja asemakaavojen ohella. Näiden tavoitteiden avulla varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen kaavoituksessa ja viranomaistoiminnassa. Uudistettavien tavoitteiden on tarkoitus korvata valtioneuvoston v. 2000 päätöksellä käyttöön otetut ja v. 2008 tarkistettut alueidenkäyttötavoitteet.

Luonnos valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi päätökseksi, tavoitteiden uudistamisen ympäristöselostus sekä taustamuistio lähtökohdista ja valmistelusta ovat luettavissa ympäristöministeriön verkkosivuilta osoitteessa:

<http://www.ym.fi/fi-fi->

[Fi/Ajankohtaista/Lausuntopyynnot ja lausuntoyhteenvedot/2017/Lausuntopyynto ja kuulutus yleison mahdo\(42968\).](http://www.ym.fi/fi-fi-Fi/Ajankohtaista/Lausuntopyynnot_ja_lausuntoyhteenvedot/2017/Lausuntopyynto_ja_kuulutus_yleison_mahdo(42968).)

Päätös:

Pirkanmaan liitto antaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamislunnoksesta seuraavan lausunnon:

Pirkanmaan liitto toteaa, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnoksen (21.4.2017) **luvussa 1 "Alueidenkäytön ratkaisulla vaikutetaan tulevaisuuteen"** on hyvin ja monipuolisesti kuvattu alueidenkäytön muutostrendejä sekä tunnistettu maankäytön suunnittelun ja ohjaukseen liittyviä haasteita. Sen sijaan luvussa 3 esitetyt, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet antavat vain osittaisen vastineen näihin teemoihin. Alueidenkäyttötavoitteiden uudistuksessa on korostunut tarve VAT-kokonaisuuden tiivistämiseen ja yleispiirteistämiseen, joka syrjäyttää tavoitteiden täsmällisyyteen tähtäävät uudistamistarpeet. Lisäksi on tärkeää tiedostaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet laaditaan ohjaamaan maankäytön suunnittelua vuosien ajan, ja että alue- ja yhdyskuntarakenteen muutokset ovat hitaita prosesseja. Tämän vuoksi hyvin toimivien ja pitkäikäisten alueidenkäytön tavoitteiden sisällön ja tehtävän tulisikin perustua laajaan parlamentaariseen yhteisymmärrykseen.

Luvussa 2.3 "Maakuntauudistus" (s.4-5) on tekstissä mainittu alueidenkäytön suunnittelun ja ohjauksen sekä maakuntakaavoituksen rooli, mutta valtion viranomaisten roolin muutosta maakuntauudistuksen yhteydessä ei ole tuotu esiin. On syytä muistaa, että MRL:n 24 §:n mukaan on valtion viranomaisten otettava valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet huomioon ja edistettävä niiden toteuttamista.

Luvussa 2.3. todetaan lisäksi, että kaavoitusta koskevan valtion jälkivalvonnan poistuminen korostaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitystä ennakollisen viranomaisyhteistyön välineenä. Kun otetaan huomioon kaikkien niiden valtion viranomaisten määrä, joka kaavoitukseen osallistuu, on mahdollista, että uusien alueidenkäyttötavoitteiden yleispiirteisyys tulee johtamaan ristiriitaisiin tulokintoihin.

Luonnoksen luvussa 3 esitetään varsinaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Luvussa 3.1 *"Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen"* (s. 5) ei tunnista tarvetta kaupunkiseutujen ja taajamien eheyttämiseen, eikä keskusta-alueiden kehittämiseen monipuolisina eri toimintojen alueina ja keskustahakuisen kaupan keskittyminä. On tärkeää, että nämä kokonaisvaltaiset, merkitykselliset ja nykyiseen VAT -kokonaisuuteen sisältyvät tavoitteet kirjataan myös uusiin alueidenkäyttötavoitteisiin.

Samassa luvussa käsitellään saavutettavuutta joukkoliikenteestä, kävelystä ja pyöräilystä erillisenä terminä. Liikennesuunnittelussa on perinteisesti arvioitu saavutettavuutta ensisijaisesti ajoneuvoliikenteen näkökulmasta, joka on kuitenkin jo vanhentunut ilmaisu. Sen vuoksi tavoite olisi syytä muokata esimerkiksi muotoon: *"Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan saavutettavuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti, painottaen erityisesti joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimivia järjestelyjä."*

Kuten luvussa 3.2 *"Tehokas liikennejärjestelmä"* (s. 6) todetaan, tulee rakenteen ensisijaisesti tukeutua jo olemassa olevaan verkkoon solmupisteineen. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulkinnassa on kuitenkin myös tunnistettava, että nykyinen liikenneverkko on joltakin osin yhdyskuntarakenteellisesti haitallisella sijainnilla, jolloin ihmisten terveydelle kohdistuu kohtuutonta rasitetta eikä kestävän yhdyskuntarakenteen kehittäminen ole mahdollista. Tällöin tulee voida tarkastella myös liikenneverkon muutostarpeita suhteessa muihin hyvän ja terveellisen elämän vaatimuksiin, kuten kohdassa 3.3 *"Terveellinen ja turvallinen elinympäristö"* (s.7) tuodaankin esiin.

Luvussa 3.3 *"Terveellinen ja turvallinen elinympäristö"* (s.7) esitetty tavoite tulee muuttaa muotoon: *"Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille on jätettävä riittävän suuri etäisyys. Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja niitä palvelevat kemikaali- ja VAK-ratapihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista."* Tämä tarkennus on erityisen tärkeä sen vuoksi, että Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín määrittelemät vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat (VAK-ratapihat) jäävät muutoin määrittelyn ulkopuolelle, vaikka niiden aiheuttama suuronnettomuusriski on tunnistettu muun muassa ympäristöministeriön oppaassa VAK-ratapihat ja kaavoitus (YM raportteja 5/2012).

Kemikaaliratapiha tarkoittaa Suomen lainsäädännössä seuraavaa: e) kemikaaliratapiha tai terminaali, joilla siirretään terveydelle tai ympäristölle vaarallisia kemikaaleja kuljetusvälineestä toiseen tai varastoon taikka varastosta kuljetusvälineeseen; (Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojeluasetuksen muuttamisesta, 1792/2009). VAK-ratapihoilla ei siirretä ainetta välineestä toiseen, vaan järjestellään kuljetusyksiköitä. Tästä aiheutuu lähialueelle sekä ajallisesti korkeampi kuormitus kuin tavallisella kuljetusosuudella että merkittävä lisäriski vaunujen siirtotöistä. Trafín hyväksymä turvallisuus selvitys ei ainakaan toistaiseksi ota kantaa ympäristön maankäyttöön. Liikennevirasto on antanut asiasta tulkintansa Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 luonnosvaiheen lausunnossaan (LI-VI/1044/03.01.02/2015), jossa se toteaa, ettei Tampereen VAK-ratapihan osalta voida vedota valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden termiin "kemikaaliratapiha".

Lisäksi Pirkanmaan liitto toteaa, että myös uudistetuissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa olisi asianmukaista todeta tarve vaarallisten aineiden kuljetusreittien osoittamisesta riittävän etäälle asuinalueista, kuten myös vuoden 2008 tavoitteissa on esitetty.

Lukuun 3.4 "Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat" (s.8) kirjattu tavoite on nykyisiin, v.2008 alueidenkäyttötavoitteisiin verrattuna varsin suppea, eikä sisällä tarpeellisia täsmennyksiä. Tavoite ei konkretisoi maankäyttö- ja rakennuslain sisältöä seuraavilta osin: *"Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista"* (MRL 5 §) sekä *"Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen —"* (MRL 28 §). Uusi VAT-sisältö ei siis luonnosmuodossaan anna lisäarvoa lain edellyttämälle tavoitteelle.

Kansallisessa mielessä kulttuuriympäristön alueellisesti vaihteleva luonne eli paikalliset ominaispiirteet ovat vaalimisen arvoisia. Esitetty tavoite ei edistä kulttuuriympäristöä koskevien kansainvälisten velvoitteiden ja sopimusten täytäntöönpanoa, vaikka nämä velvoitteet on mainittu uudistuksen lähtökohdiksi. Näiden velvoitteiden sekä MRL:n tavoitteiden täydentämiseksi on tarpeellista siirtää taustatekstistä varsinaiseen tavoitteeseen lauseet: *"Luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita. Alueiden käytössä on tarpeen tunnistaa nämä alueet ja ottaa huomioon siten, että niiden arvot turvataan."*

Nykyisiin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin on kirjattu seuraava määrite: *"Näillä (valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja maisemat) alueilla alueidenkäytön on sovellettava niiden historialliseen kehitykseen."* Tämä kulttuuriympäristön arvojen turvaamista ja kestäväää käyttöä konkretisoiva tavoite on syytä sisällyttää myös uudistettuihin tavoitteisiin.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnoksen luvussa 1 (s.2) todetaan, että kulttuuriympäristön arvojen säilymiselle ovat suurimpia haasteita rakennetun ympäristön vajaakäyttö tai käytön puute. Pirkanmaan liitto esittää lukua täydennettäväksi siten, että *kasvukeskuksissa ympäristön jatkuva ja yhä nopeutuva muuttuminen uhkaa rakennettujen kulttuuriympäristöjen säilymistä, mikäli arvot säilyttävään suunnitteluun ja toteutukseen eri kiinnitetä erityistä huomiota*. Tämän suuntainen arvio esitetään myös uudistuksen ympäristöarvioinnissa (Ympäristöselostus, s. 37).

Pirkanmaan liitto näkee lisäksi tärkeänä, että uusien alueidenkäyttötavoitteiden luvussa 3.4 todettaisiin tarve kokonaisvaltaisten ekologisten yhteyksien säilyttämiseen ja edistämiseen arvokkaiden luonnonalueiden välillä.

Pirkanmaan liitto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa selkeämpään suuntaan. VAT-luonnos ei kuitenkaan kaikilta osin täsmennä MRL 5§:n mukaisia alueiden käytön suunnittelun tavoitteita tai laissa eri kaavamuodoille määriteltyjä sisältövaatimuksia. Näin ollen Pirkanmaan liitto katsoo, että sen edellä esittämät täydennykset tulee huomioida lopullisissa alueidenkäyttötavoitteissa.

Esa Halme
Maakuntajohtaja

Karoliina Laakkonen-Pöntys
Maakuntakaavoitusjohtaja